

ГЛАВА III: СИМЕТРИЯ

1.

Стефан пътуваше.

Пътуваше сам, пътуваше без оглед на време и пари, пътуваше без цел, но с посока. От скалните манастири по долината на Русенски Лом през бившите български столици към Стара планина и подбалканските градчета. Гледаше стенописи – от драматичните рисунки в пещерните църкви на монасите исихасти до светските фрески на реконструираната търновска Патриаршия. Изучаваше останките на дворците в Плиска и Преслав, изучаваше ги гологлав под августовското слънце, изучаваше ги с любопитството на архитект, открил следи от як каменен градеж в ерата на стъклото и метала. Я, старите българи са строили в опус квадратум, разглеждаше той с почуда огромните, квадратно одялани блокове, споени с червен хоросан. За да са неподвластни на времето дворците на българските ханове. Една заявка за безсмъртие, отдавна неблазнеща наследниците им, които сменяха всекидневно вкуса на луканката и саламуреното сирене.

Той се задържа най-дълго в Копривщица. Дали защото прохладата на градчето го спаси навреме от съсипващата жега или защото в хотелчето имаше денонощно топла вода... А може би защото откри една пицария с тънки, топящи се в устата пици като тези на Соня – не, Стефан не знаеше кое го накара да остане дни наред в Копривщица.

Вероятно архитектурата на копривщенските къщи. Архитектура без аналог не само на Балканите, но и в България. Архитектура, родена от въображението на местните търговци и занаятчии, пречупили чуждоземните елементи в типично български пъстри и уютни форми.

Пъстрота и уют бяха ключовите думи, по дирите на които Стефан се луташе из баирестите калдъръмени улици с пътеводител в ръка. Тук изпъкналата и пишно изрисувана кобилица на Млъчковата къща, там двураменното стълбище на Лютовата, нататък - стройните колони на Ослековата и китните еркери на Каблешковата. Всяка къща в различен цвят, в единствен и неповторим нюанс на охрата, лилата, керемиденото, портокаловото, виолетовото. Заградена с каменен дувар, засенчена с ела или орех, скрила равниво градина със сменящи се всеки сезон треви и цветя, чиито

имена Стефан записваше прилежно в бележник. Бръшлян, шибой, катерлив трендафил, момино сърце, луд Тодор.

Магията на копривщенската къща, мислеше си Стефан, е в нейното човешко измерение. Като всяка ренесансова постройка, тя е създадена, за да въплъти човешкото начало – ни повече, ни по-малко. От лоджията се обхваща с поглед градината, от чардака – гористите върхове на Средна гора. Интимният и външният свят се напластяват един върху друг в хармонично цяло. Плод на една вертикална, а не хоризонтална симетрия.

Симетрия – ключовата дума на западната ренесансова архитектура. Аксиалната симетрия – мантрата на няколко поколения италиански архитекти от Брунелески през Браманте до Паладио. Но – странно! - колкото по-хармонични и симетрични бяха техните палаци и вили, толкова по-малко уют и топлина струеше от тях в сравнение със скромните копривщенски възрожденски къщи. Дори вила Ротонда на Паладио - това бижу на ренесансовата архитектура - изглеждаше високомерно далеч от възрожденския идеал за човечност. Въпреки симетрията си. Въпреки грацията си.

Копривщенската къща приканваше: ето ме, ела и поседни под сянката на смърча ми, изкачи се по стълбата ми, изпий една ракия на чардака ми, отвори капаците на прозорците ми. И мигаше приветливо с дървените си клепащи иззад дувара. Вилата на Паладио предупреждаваше: това е храм на божествени хора или очовечени божества, които не искат да бъдат смущавани. Стройните ѝ колони увенчаваха тържествени стълбища, които водеха през грандиозни врати към хладни стаи с високи тавани. От нея лъхаше такава страховита перфектност, че странникът оставаше зашеметен, забил смъртните си пети в тревата пред безсмъртната вила. Проектирана с умишлено търсена човешка мярка.

Стефан размишляваше. Копривщенските къщи имаха каменни дувари, яки порти и зашумени с дървета дворове, които, взети заедно, създаваха усещане за уют. Уют, основан на защита. Топлина, струяща от укрепеност. Колкото по-скрита зад стени и смърчове беше къщата, толкова по-примамливо канеше. Вила Ротонда, от друга страна, израстваше от нищото, израстваше строга и горда от една поляна с висока трева, подобно на арапчевския “Свети Спас”, който беше много скромен братовчед на вилата по линия на симетрията. И по никаква друга линия.

“Зюмбюл”, прочиташе с мъка Стефан. “Пруст, къшк, кепенци”, преговаряше на другата страница. И докато пицата му изстиваше, той се питаше - защо такъв парадокс. Скрытото за окото привлича, докато открития на длан разголен шедьовър стъписва и даже лекичко отблъсква. А може би причината се криеше в декорацията. Вила Ротонда бе украсена с йонийски капители и гръко-римски статуи,

внушаващи величие на античен храм или пантеон, докато Копривщица предлагаше шарени фасади с флорални мотиви, дърворезби, фенери от ковано желязо, медни обкови за врати – с една дума това, което се нарича снизходително домашен дизайн. Утилитарни детайли - естетични и красиви, но лишени от спиритуален ефект. Или по-скоро от спиритуалния ефект на ренесансовата архитектура. Спиритуален до пресичащо дъха страхопочитание.

Стефан пътуваше. Пътуваше на юг към Пловдив, към стария Пловдив, към къщата на Куюмджиоглу – тъй наречения Етнографски музей. В много лошо състояние наистина, плачещ за поредното дарение, но дарение за музей – това му се виждаше прекалено! Музеите бяха гробници на лишени от естествената си среда предмети, обаче колко забележителни бяха сградите, които ги приютяваха. Подобно на двукатната, еркерна и украсена като готически манускрипт къща на Куюмджиоглу. Българския възрожденски еквивалент на италианската вила Ротонда с една допирна точка – симетрията.

Обикновената аксиална симетрия, която позволява сградата да се среже през средата на две половини, съвпадащи напълно при мисленото им налагане една върху друга. Само това. Само простата геометрична симетрия. Никаква друга връзка между вила Ротонда и къщата на Куюмджиоглу. Поредно доказателство, че българската дума “възраждане” само приблизително означава “ренесанс”, както и “църква” само приблизително се превежда “киеза”.

Но за симетрията. Не беше ли тя вълшебната емблема на цялата домодерна архитектура? Въплътена еднакво убедително както в античния храм, така и в ренесансовото палацо или в бароковата черква. Предпочитания принцип на Стефан, стоящ по-високо дори от вкуса му към светлината, към вертикалното строителство, към новите материали, към провокативната форма. Не че беше старомоден архитект – напротив, той беше съвсем стандартен модерен архитект. Винаги на нож със стандарта, винаги на върха на технологичната вълна, винаги готов да отговаря за екологичния ефект от вентилацията и отоплението. Обаче онзи древен принцип на симетрията не преставаше да го тревожи. И очарова.

Симетрия беше думата–връзка между къщата на Куюмджиоглу в Пловдив, вила Ротонда край Виченца и Партенона в Атина. Симетрия беше думата-бариера между всички тях и рожбите на модерната архитектура. Защото в последните симетрията не беше принцип, а страничен ефект. Липсата ѝ се подразбираше, наличието ѝ не пречеше. Кой беше луд да търси симетрия в сграда, която се вентилира естествено през шестдесет процента от годината и се

отоплява с растителни масла като например такава от рапица? Спестяващо на атмосферата еди колко си метрични тона въглероден двуокис годишно. Симетрията ли ще гледаме, когато глобалното затопляне чука на вратата?

Технологията, екологията и принципът на изненадата отдавна бяха детронирани симетрията от царстващата ѝ роля. В горещата Испания, където отоплението с рапичено масло не беше първостепенна грижа на архитектите, Франк Гери бе издигнал един доста странен музей Гугенхайм в Билбао. Ни риба, ни рак, тази облечена в сияйна плащеница от титаний птица се родееше отчасти с хармонията, никак със симетрията и напълно с предизвикването на тотален захлас. Сграда, в която правилото беше изключение от правилото. Паметник на човешката фантазия без нито един прав ъгъл.

Нощите в стария Пловдив бяха трудни. Жегата, миризмата на мухъл, ритмичната кихавица на водопровода, вбесяващия педантизъм на дървоядеца – всичко това караше Стефан да лежи в самотно и човъркащо го с въпроси безсъние. Кремена ходеше по софийските пазари за зеленчуци и затваряше туршии – това научаваше изненадан от кратките си телефонни разговори с нея. Недоумението му обаче се смени с ужас, когато Андрей му съобщи, че двамата арапчевски “арапи” са се опитали да разбият убежището му в Горна Лисица. Вероятно полакомени от компютъра и кафемашината му. Или просто от факта, че шефа се е запилял нанякъде.

Цигани крадат кафемашина, сънуваше Стефан. Художничка запечатва буркани с кисели краставички, опитваше се да си представи той. И винаги стигаше до паметното изречение на баща си – покойния скулптор Стефан Витанов Старши:

- Народ, чието въображение стига до видовете зимнина, никога няма да събере кураж и самочувствие за голямо изкуство.

Стефан не знаеше какво бе искал да каже баща му тогава. Не се и опитваше да разбере. Той бързаше да се върне в Арапчево. Там го чакаше живописния речен пролом, над който бе кацнал недодялания, но симетричен “Свети Спас”. Симетричен, квадратен, еднокорабен, еднокуполен, едноцветен. И старият Форд Ескорт на госпожа Лозанова лапаше хищно нажежения път, яхнал безотговорно централната осева линия на осеяното с дупки шосе.

Стефан караше, отвейн в мисли за онази вълшебна осева линия, около която сградата мислено се огъва и слива двете си половини в едно. Симетричната сграда, разбира се. Симетрична като човешкото тяло. Защото сградите се обитаваха от тела, както телата от души. Векове наред симетричното тяло бе намирало спиритуален израз в симетричната сграда. За да дойде века, в който

асиметричната душа си пожелава асиметрично свърталище. Като музея Гугенхайм в Билбао.

Вила Ротонда срещу Гугенхайм, караше хипнотично по средата на пътя Стефан. Хармонията на видимата човешка форма срещу хаоса на невидимото човешко съдържание. Симетрията на тялото срещу асиметрията на душата.

Симетрията на тялото... Аксиалната симетрия на обикновеното човешко тяло, което, срязано по средата, се разделя на две абсолютно еднакви половини, сливащи се естествено при мисленото си налагане една върху друга.

В Горна Лисица се смрачаваше. Стадата слизаха в селото, дружно блеещи и хаотични, препречващи пътя с окаляни опашати задници. Стефан ги разпъждаше с клаксона си, сам незабелязвайки как подминава недовършената кметска къща в псевдобалкански стил, а после и квартирата на Лазарина, свряна зад алеята с теменужки.

За да се озове накрая пред къщата на Андрей.

Той бутна вратата и влезе вътре като у дома си.

2.

Стефан се отегчаваше.

Екипът вече нямаше онази първоначална, вопиюща нужда от него. Метю и Хинко си заминаха с надниците. Темпото, с което господин архитекта ги пришпорвал, им действало депресиращо, оплакаха се те на тръгване. Не били свикнали на такова идиотско бачкане. След тях обаче останаха новонаредените керемиди, укрепената апсида и ремонтирания купол с блесналите като измити очи прозорци.

Стефан се усещаше раздразнен.

Това го плашеше. Животът вървеше по разписание. Соня се обаждаше с редовни и-мейли. Франческо бе пристигнал на западния океански бряг и се стягаше за обратното си връщане с чартърен полет. Нищо особено. Никакво сътресение. Късни летни жеги, мухи, комари, градина, зарината с гнили круши, над които кръжаха досадни тумби от виненки. Радио, което непрекъснато се оплакваше от сушата. Божидар, ставащ все по-затворен. Лазарина – все по-бъбрива. Андрей, който...

Който се настани в неговия свят подозрително комфортно. Без да дава израз на някаква си там душевна борба. Никакви притеснения, съмнения, неудобства, срам и прочие комплекси. Само стриктно съблюдаване на правилото: насаме палави другарчета, пред другите - трезви колеги.

Насаме - Чефо, под купола на "Свети Спас" – Шефа.

Ето това вбесяваше Стефан най-много.

“Мразя потайностите,” пишеше той на Лино. “Почвам да се измъчвам от подозрения. Предполагам, неоснователни. Каква полза би могъл да има той от мен като изключим свободния достъп до Интернет и до кутията ми с пури?”

“Стефано, не искам да съм лош пророк, но внимавай къде оставяш кредитната си карта. За да се пазари през Интернет е достатъчен само номера ѝ.”

Не, това не беше възможно, бореше се Стефан със съмненията си. И следеше изпод вежди Андрей. Извън кратките секунди на наслада, той беше перманентно подчинен на командата “нащрек”.

- Чефо, откъде имаш толкова пари за реставрацията на някаква си черква?

- От акциите ми в една испанска ферма за перигорски трюфели, - отвръщаше мрачно той.

Андрей беше гъвкав. Банковите баланси на шефа били табу – чудесно. И той преставаше да задава финансови въпроси. Пред Божо говореше за работата и за звездите, пред Лазарина – за работата, за гърците, за времето и за цветята, пред Стефан... добре, ако бяха с другите, говореше за работата, а ако бяха насаме не говореха за нищо или говореха за еротичното антично изкуство. Мозайки, стенописи, рисунки върху вази, кръгла скулптора и тем подобни теми-закачки, за които шефът умираше...

Напоследък умуваха за изчезващата симетрия в архитектурата. По-точно умуваше Стефан:

- Векове наред симетрията е била обединяващия принцип на езическата и християнската архитектура. Съхранил се особено добре в култовото строителство – светилища, храмове и църкви. Сега е на път да изчезне. Защо е така? И защо точно сега?

- Не знам, - отвръщаше Андрей със сухота, напомняща му за Кремениното “аз съм художничка, а не лингвистка”.

Щом като си художник, а не лингвист или архитект, казваше си Стефан, ще те накарам да ме нарисуваш. Гол, от натура.

Той помнеше добре тази вечер. Съвсем на прага на септември. Двамата дъвчеха някакви круши. Пиеха кафе с остатъците на донесеното от Италия амаро. Беше жежък следобед. В градината капеха последните круши. Амарото размътваше главите им. Интернетът беше прекалено бавен. Не си струваше да се виси на него. Нямахше пури. Симетрията бе отплувала далеч, далеч – при своите скучни класически примери на светилища, храмове и църкви. Само една симетрия оставаше да витае в горещия въздух.

Тази на телата им.

Двойната симетрия на тела, симетрични вътре в себе си и едно спрямо друго. Взаимна симетрия. Споделена симетрия.

- Чефо, искам да те скицирам... така, както си... Не, не, не се обличай...

Сладки круши, горчиво амаро. Горчиво и добре изпечено италианско кафе, подсладено с някаква блудкава местна захар.

Животът бе възвърнал обичайния си епикурейски привкус.

Хедонистът в него не беше умрял. Всички съмнения се разбягаха надалеч. Андрей се пазел от публичност – голяма работа. Всеки си има право на тайни. Доколкото е откровен пред другия. А пък останалите... Останалите са абсолютно безинтересни, стига да не притесняват този страшно притеснителен младок, който – виж ти, каква самоинициатива! – изведнъж поиска да го скицира.

Стефан нямаше други листи освен тези в тефтера с копривщенските бележки. “Чардак, миндер, одая”, прочете смаяно Андрей. “Зюмбюл, чимшир, латинка”, още по-смаяно обърна страницата.

Стефан се разсмя. “Упражнения по градинска архитектура”, откъсна страниците той. После му затърси молив. Намери някакъв. Не беше добре подострен. Андрей не възропта. Взе молива, сгъна дългите си пръсти около него и започна. Тишина, прекъсвана само от нежното скрибуцането на листа...

- Трябва ми нещо да си подложка.

- Вземи най-горната книга от етажерката.

- Коя е тази книга?

- Няма значение. Достатъчна ли ти е?

Андрей се почуди за миг. Повъртя я в ръцете си.

- Книгата е Сатирикон на Петроний. Аз я донесох на Тео.

Два чифта очи се извъртяха втрещени.

На прага стоеше Кремена.

- Извинявайте, вратата беше отворена. По-точно не беше заключена. Извинявайте още веднъж, аз съм пълна идиотка. Тео, виж...

Стефан я помоли да остане.

Андрей се облече за секунди в банята и излетя между двамата, зачервен до горния ръб на сложно орнаментирани си уши на сгачен езичник.

- Не знаех... – повдигна рамене Кремена.

- Няма нищо, - каза хладнокръвно Стефан. - Така ще имаш възможност да довършиш портрета ми.

Тя го изгледа удивено.

- Нали си художничка, а не лингвистка. Започвай.

Хедонистът в него ръкопляскаше.

Той ясно помнеше как се изчерви Кремена, когато го завари гол. Приятен спомен, много по-приятен от този за припряно обличащия се Андрей. Защото ако в конфузията на последния имаше нещо безкрайно комично, то от притеснението на Кремена бликаше една направо поетична трогателност. По-точно свян - ах, да, това беше липсващата дума. Онзи свян, който чезнеше от модерния език с бързината на чезнещата от модерната архитектура симетрия.

Именно свенливостта не й позволи да го затрупа с неприлични въпроси. Какво търсеше Андрей в стаята му по слипове, защо беше седнал да го рисува от натура върху неоправеното легло, подложил под листа си Сатирикон? Тя не го попита. Руменината по лицето й избледня безмълвно в такт със собственото му обличане. Дискретна жена!

- Уплаши ли се?

- Не.

- Съжалявам.

- Няма за какво.

После седнаха на плочника и се отвлякоха в разговор. Напълно обикновен разговор на бира и лазаня, купени от София. Кремена му разказа със смях как е имала любов с някакъв хомосексуалист в Академията и благодарение на тази нещастна, “камуфлажна” по думите й връзка, успяла да удължи девствените си години с още две. Горкичката, помисли си Стефан, не е имала късмета да попадне на бисексуален мъж – така хем е щяла да загуби в срок досадната си девственост, хем да си спести “камуфлажния” комплекс.

Странна мисъл го прониза, докато чоплеше лазанята. Обръщайки се назад, към времето на собственото си следване в Политехниката, той видя зад гърба си два успоредни и напълно равностойни потока от еротични връзки. Връзки с мъже, връзки с жени. Без да се преплитат, без да си пречат, без да се заплашват. Особен вид хармония. Един вид... еротична аксиална симетрия.

Кремена говореше, понесена от градуса на бирата. Бузите й се бяха зачервили, този път не от свян. Признанията валяха – след това за хомосексуалния й приятел, дойде и другото – за страстта й към нудистките плажове. Всяко лято с приятелки, докато Деветгодишната сучаела на централния с баба си. Така се чувствала по-свободна, по-близо до природата, по-вярна на женското си “аз”. Но какво говорела, той сигурно знаел това по-добре от нея. Мъж като него, опитал толкова много неща...

Стефан я прекъсна. Слънцето разваляло кожата и само глупаците се събличали голи по плажовете. Жените заприличвали на баби, освен това – каква скука! – толкова много тела на едно място. Голи женски тела с преждевременно увиснали гърди – уф! И изобщо,

каква била тази мания да се бомбардират мъжете с женски тела? Вестници, списания, телевизия, кино, Интернет, изкуството във всичките му форми. Голото женско тяло – най-тривиалната стока на света. Продаваща се безотказно и по навик, по-корав от вроден рефлекс.

Кремена си наля още бира. Женското тяло било изразително; не случайно в Академията им позирали голи модели от женски, а не от мъжки пол. Мъжкото тяло било...

- Неприлично, нали? – повиши глас Стефан. – Това искаш да кажеш. Неприлично и срамно.

- Не, исках да кажа неприето за публично излагане. Има разлика, Тео, недей да се нервираш.

Вярно, имаше разлика. Голото мъжко тяло шокираше. За разлика от женското, което не шокираше.

- Добре, опитай се да си припомниш която и да е стандартна секс-сцена от американски филм. Женската голота винаги е на "ти" с камерата. Мъжката – на "вие". Кадри до кръста или замазани далечни планове. Така ли е?

Ти си свършено права Кремена, отвръщаше ѝ той наум. Голата жена е естетична, голият мъж не е. Обаче новото време чука на вратата. Времето на постхристиянското езичество. В което мъжкото тяло ще стане първо приемливо, после прилично, някъде по средата естетично и накрая – тривиално. Като женското. Ще наднича от всеки вестник, списание, пуританска секс-сцена в американски филм и така нататък... Скука, скука, скука...

Стефан отвори последната бира и я раздели поравно.

- Докато пътувах из България, - започна той, - един странен въпрос ме измъчваше. Както скритата зад дувара възрожденска къща, така и вила Ротонда в Италия, са плод на едно и също течение в архитектурата. Ренесанса. Мярката за всичко е човека. Симетричното му тяло. Хармоничната му душа. Властва пропорцията. Равновесието.

Стефан огледа неправилно нагънатите планини. Кривите плодни дървета, неравномерно накапалите круши.

- И копривщенската къща, и вила Ротонда са примери за хуманистично строителство. Обаче българската къща внушава уют, докато италианската вила излъчва студенина. Всяка мисъл, че можеш да я обитаваш, отблъсква. Направо е перверзна. Странно перверзна за такова перфектно творение.

Какви глупости дърдореше? Кремена не мигаше.

- Опитах се да си го обясня с природата наоколо. Вила Ротонда е на поляна, българската къща – зад дувари и смърчове. Изложеното на показ стъписва, укрепеното приканва. Опитах се да си го обясня с декорацията. Италианската е имитация на античната –

йонийски колони, гръко-римски скулптори. Българската е битово-практична – дърворезби, метални обкови, рисувани гирлянди под кобилиците. Пак не става. Отговорът, чак сега разбрах, е някъде по средата.

По-близо до осевата линия, мина му през ума.

- Вила Ротонда е кацнала на открито. С безсрамна самоувереност. Символите ѝ са антични, тоест от езическата епоха, когато голото тяло е било в култ. Безупречната ѝ симетрия извиква усещане за сблъсък с голо тяло. Както си вървиш и – хоп! – едно голо тяло. Идеално, но голо. Шок, неудобство и всичко това поражда дистанция. Не искаш да влезеш във вилата. Копривщенската къща е защитена от поглед. Кобилицата ѝ се вижда, но чардакът само наполовина, а стълбището и партера – никак. Това примамба. Декорацията ѝ не е антична, а битова. Типична за тогавашната епоха на християнско благоприличие. Към всичко това прибавяме и непълната, едва загатната симетрия и получаваме усещане за облечено тяло. Скрито зад “дрехите” на каменния зид и градината. Накичено с практични аксесоари. Ето това е. Вила Ротонда е гола, копривщенската къща – облечена. Това е. Много се раздрънках. Извинявай. Повече няма да досаждам. Пък и бирата ми свърши.

4.

Стефан сънуваше.

Сънуваше как Кремена го сварва с Андрей. Същата сцена, обаче с една отлика. Кремена не се изчервяваше. Не пламваше от срам.

- Каква е тази книга? – питаше Андрей.

- Сатирикон на Петроний, – отвръщаше язвително Кремена. Двамата с Андро мигновено рипваха и се извъръщаха към вратата, на която стърчеше тя – горда като статуя на Праксител с чанта студени бири в едната ръка и топла лазаня в другата. Стефан търкаше очи и се чудеше – не беше ли тази красива жена господарката Цирцея от романа на Петроний?

- О-о, каква изненада, - произнасяше сладко Кремена-Цирцея. – Палавият Енколпий позира на вярното си другарче Гитон. Защо така се смути, скъпи Гитон, защо бързаш да нахлузиш туниката си? Ах, какъв смешен страхопъзльо!

- Остави сега момчето, - сумтеше в съня си Стефан-Енколпий.

- Жал ли ти е за него? – извъръщаше се Кремена-Цирцея с каменен глас. – Наивни ми Енколпий, този завистлив подлизурко още утре ще те предаде без да му мигне окото. А ти, бедничкият ми, ще бъдеш сполетян от най-нешащната участ, която може да сполети един мъж. Напразно, ревнивецо, ще се опитваш да споиш обратно

счупените стъкла. Напразно ще се луташ – този път води единствено към досадния Евмолп – поета, чиито стихове никой не иска да слуша.

В това време между тях се стрелваше засрадения Андрей-Гитон и изчезваше към крушовата градина.

Стефан-Енколпий оставаше насаме с Кремена-Цирцея.

- И така, скъпи ми Енколпий, - усмихваше се тя срещу него, - вече знам, че имаш брат. Но какво ти пречи да ме вземеш за сестра. И брат, и сестра са едно и също, нали?

Думите на Цирцея от Сатирикон, тръпнеше Стефан.

- Откъсни ми една круша, Енколпий, - молеше го тя, - една круша в знак на сладкото ни като плод приятелство.

И се стопяваше усмихната в сенките на крушовата градина – там, където преди минута бе потънал и Андрей-Гитон.

Стефан се събуждаше, плувнал в пот.

Странна поличба. Какво означаваха думите на Кремена-Цирцея? Бягство на Андрей с друг? Внезапно нещастие – най-голямото, сполетявало някога мъж? Лутане в търсене на пътя? И попадане на някакъв досаден поет?

Не, той трябваше да провери дали кредитната му карта е на сигурно място.

Но първо...

Стефан пристигна в Арапчево късно следобед. Слънцето бе отслабнало, по пътеката към черквата жужаха сънени пчели. Той вървеше през тревата и гледаше отдалеч залезните отблясъци на куполните прозорци. Върху кръста бе кацнал гарван. Загледан на запад. Неподвижен и умислен.

Вратата на църквата зееше, но вътре беше празно. Стефан се огледа с безпокойство – откъде струеше това усещане за празнота? Изведнъж разбра – скелето под купола го нямаше. Беше разглобено. Божидар и Андрей бяха свършили това, докато той бе спал и сънувал Кремена.

Цирцея, както я наричаше в себе си. Лозанова, както продължаваше да настоява Андрей.

- Чефо, какво правиш тук? – чу той гласът на изменника зад гърба си.

Чефо... Значи бяха сами. Значи Божо и Лазарина си бяха тръгнали.

- Гледам купола, - отвърна Стефан.

Христос бе завършен. Нито усмихнат, нито намусен, той се взираше отгоре с непроницаем поглед. Бледо, обло като луна лице, гладко чело, непрорязано от чувства, слепнали в чертичка устни. Златен ореол, дреха в синьо и червено, вдигната нагоре дясна ръка. За благослов ли, за съд ли, за какво? И наистина, кой беше Христос от купола? Съдника или Вседържителя?

- Харесва ли ти? – усети той топлия дъх на Андрей във врата си.

- Не знам.

- Как така не знаеш?

Смесица от учудване и огорчение.

- Не знам, Андро. Не знам как да го кажа.

Този Бог не е мой, крещеше нещо в него. Този безчувствен Бог ме плаши. Ние с него сме различни. Потресаващо различни.

- Какво не ти харесва?

- Ти си добър реставратор, Андро. Упрекът ми не е към теб.

- Какво искаш да кажеш? Че арапчевските стенописи са посредствени?! Че аз съм се потил цяло лято за едното нищо?!

После добави примирено:

- Ех, вярно, Христос от купола не е най-ценната част на “Свети Спас”. Олтара на Божо, Страстите Господни на Лазка – това са хвалените от експертите парчета.

- Въпросът не е в ценността на фреската, - прекъсна го Стефан.

Въпросът бе в това, че Христос бе нарисуван от средновековния зограф... безполов. Той гледаше от тавана с нечовешки абсурдна безполова хладина.

- Христос е безполов, - изтърси Стефан.

- Безполов, ха, - впечатли се Андрей. – Тука май си прав. Безполов... Добре бе, Чефо, как да бъде полов един непорочно заченат мъж?

И смехът му заля сводовете на черквата.

- Непорочно заченат, но роден от жена. Наполовина човек, наполовина Бог. Получовек-полубог...

- Чефо, много умуваш. Зографът е бил простичък човечец. Подчинявал се е на канона. Е, не навсякъде – виж новостите в Страстите, виж Тайната вечеря с арапите на Лозанова. Куполът обаче е каноничен, в тон с тогавашната мода.

- Лозанова, – обърна се Стефан и го погледна в очите. – Добре, че ме подсети. Лозанова, а? Помниш ли как офейка като видя Кремена?

- Извинявай, Чефо.

- Вчера тя ми се извинява, днеска ти. Писна ми от вас. Аз не се извинявам за това, което съм. Не ме е срам като теб. Аз съм си аз и толкова!

Гласът му се разкънтя в празната черква.

- Ако имах власт над тези фрески, щях да те накарам да замажеш с вар Христос и да го нарисуваш такъв, какъвто е бил – човек със страсти, съмнения, колебания, чувства. Да, не ме гледай така – казах чувства. Ти имаш ли чувства към мен, Андро?

- Чефо, хайде да не говорим за това.

- Защо да не говорим? Ето тук, под купола, ми отговори: имаш ли чувства към мен? Обичаш ли ме, Андро?

- Не мога да се изразявам така.

- Не можеш, защото те е страх. От кого те е страх? Тук сме само аз, ти и Христос. За последния не се тревожи – един безполов мъж няма да те съди, че си съгрешил с мен. Но за това, че си съгрешил без любов – да. Бог е любов, нали знаеш?

Андрей се притесни. “Луд, той ме смята за луд”, помисли си Стефан. Тази мисъл сякаш сне невидимо бреме от плещите му. На луд е позволено да казва всичко, сграбчи той Андрей за раменете:

- Чуй ме, пъзливце. Докажи, че ме обичаш - тук, веднага, на минутата! Накарай Христос да ти повярва. Изпиши на лицето му удивление, възмущение, възторг, сваян. Не с четка, а с работа. Истинска работа върху олтара на любовта. А?

- Махай се, - изсъска Андрей. – Махай се оттук. Върви си в своята страна и си давай парите за реставрация на нейните църкви!

- Няма да си тръгна, докато не видя изпод ръцете ти един нов Христос, мое страховито момче. Новото време иска нов Бог, който ти ще нарисуваш. С боя, с чувства или с дела – твоя работа. Аз ще те изчакам да узрееш за това.

Андрей го гледаше смаян. Той дори не се опита да се откопчи, когато Стефан го прегърна – под купола, под блесналите в златното на залеза прозорци, под благославящия безразличен Христос – и го целуна по бузата. По рехаво обраслата с редки червеникави косми буза.

После го пусна и си тръгна.

От средата на пътеката за Арапчево “Свети Спас” се виждаше в цял ръст – достолепен, започващ да тъмнее в падащата бавно вечерна сянка. Върху кръста му продължаваше да стои един замислен и вторачен на запад гарван. “Загледан към Италия”, разтревожи се Стефан при повторната си среща с него, но после реши, че птицата бе излетяла от гробищата, където близките на покойниците често оставяха хляб и варено жито за помен.

5.

Италия... Липсваше ли му *La bella Italia*?

Стефан напълни ваната в недовършената кметска баня и се натопи до ушите в нея. Стените тук бяха още голи – по набързо налепени тухли-четворки, които им придаваха с грубия си червен цвят вид на щавени. Неговата баня в Рим беше чудо-красота. Истинска римска баня за предхристиянски наслади. В бяло, небесно и аквамарин. Купидони, яхнали тритони. Нереиди, плувачи върху

делфини. Засмяни архаични риби, провиращи се между дългоръки водорасли. Мозайката му... Дали Соня се къпеше сама в тази възшебна баня?

Стефан се размърда и разплиска водата. За пръв път го бодна тъпата болка на носталгията. Носталгия по страната, в която не бе роден, но бе израснал. Носталгия по цвета на плочките в римския му апартамент, по миризмата на пържен чесън в зехтин, по отчетливия език, който бе говорил повече от четиридесет години. Носталгия по стегнатото тяло на Соня, по звучния смях на Франческо, по заядливите въпроси на Лино.

Той изпъшка и отпусна глава назад. Докога щеше да бездейства из тези проломи? Да зяпа към куполи и олтари, да се чуди какво го дразни в Христос. Строителните работи бяха минало, Метю и Хинко отдавна си бяха отишли, несебърския провал с Кремена бе потънал в забвение, а пък Андрей беше готов да си тръгне от живота му всеки момент. Какво повече?

Работеше му се. Проект за къща със стени от стъкло. Синкави стени и подове в едра мозайка. Двуетажна библиотека и спалня, излизаща на веранда с вграден басейн. Или търговски център. Пак с мозайки – от антични амфори с маслиново масло и върви с осолена риба до модерни такива с часовници, чанти, вратовръзки, скутери и разпиляни ветрилообразно спагети. Тържеството на комерсиалния дух. Новата религия, за която бе надрънкарал куп глупости на Андро. Новия Бог... Ами че той беше човека зад щанда. Човека от рекламата. Човека от компанията за производство на... Усмехнатия купувач с кредит-картата в ръка.

Новият Бог беше вдигнал ръка не за благослов, а за заплащане с кредит-карта. Пълна и окончателна победа на консумативизма, зад който стояха милионите метрични тона избълван към небето въглероден двуокис от прахосана в стоки енергия. Глобалното затопляне, на което бойната Соня бе обявила кръстоносна война, а пък Господ-Бог... той, горкият, вече се беше предал и размахваше иззад пушилката бялото знаме на мъничката пластмасория, наречена кредит-карта.

Колко ли метрични тона въглероден двуокис щеше да струва на планетата стокооборота в новия въображаем търговски комплекс, дори ако се отопляваше, осветляваше и асансьороповдигаше изцяло с енергия от растително масло, например такова от рапица?

И най-гениалният архитект не би могъл да изчисли това. Тази математика беше божествена. Тя бе във властта единствено на Новия Бог. Не този от купола на "Свети Спас", а другия, ехидно подал иззад облаците над Хамбург, Париж и Милано въръжената си с кредит-карта ръка.

Тук, в девствената земя на изток от Адриатика, чудовището на консумацията тъкмо се бе събудило. Без да е успяло да се разсъни напълно. Разсънено отчасти чудовище. Дотолкова, че вече тътреше мудро в западна посока клисурите, проломите, градчетата, хората, компотите, крушовите градини и еднокорабните църквички. Нататък, където се стелеше комфортната мъгла на тоновете въглероден двуокис прахосана в стоки енергия.

Гарванът, гледащ на запад. Към залеза. Към залеза на една удушена в дима на собственото си преяждане цивилизация. Тъжен гарван. Тъжен кръст. И един Христос, на който му беше все едно.

Стефан се избърса от пяната. Седна на компютъра. Здравчаваше се. Екранът светна пред очите му.

“Соня”, написа той и изпита моментно раздвоение. Вярно, беше й обещал, че ще се върне, когато времето се застуди. Септември му се виждаше разумен срок за стягане на багажа. Но не можеше ли преди да напусне тази благословена, обитавана от богове и призраци земя, да покани в нея и Соня. Да види малката му екоактивистка истински диви гори, проломи, скални пещери, водопади и гробища сред природата.

“...тук лятото изтича”, продължи той. “Купи си самолетен билет и ела да видиш с очите си едно от малкото места в Слънчевата система, където водата навсякъде става за пиене, а крушите са толкова много, че ги оставят да изгният по дърветата. Твой Стефано.”

6.

Разни досадни въпроси продължаваха да го спохождат. Например като този за семантичната разлика между думите “любовница” и “съпруга”. Естествено, “любовница” идваше от “любов”. Но откъде идваше “съпруга”?

- Честно, не ми е ясно, - призна си Божидар. – Вероятно коренът на думата идва от “впряг”. Бракът е тежка работа, впрегатна, подобна на оранта. Няма място за любов, изобщо любовта е нещо несериозно, останало назад в луди-младите години. Съпрузите се съвпрягат в името на общото. Звучи Елин-Пелиновски, но е така. Волът Белчо и кравата Сивушка – не знам дали го знаеш този разказ.

Колко архаичен език бил българския, впечатли се Стефан. Направо старомоден. Соня например, активна на всеки фронт в името на прогреса, никак не би се възторгнала от подобно обяснение. А тя вече пристигаше. Със свръхбагаж.

- С какво си натъпкала куфара? – изкриви лице Стефан.

Оказа се, с екологично чиста и природосъобразна храна като цветна леща, кафява захар и ръжени сухарчета. Дупките по самоковското шосе ѝ направиха далеч по-слабо впечатление от

пасящите отстрани козички. “Ах” и “ох” изпъстряха непрестанно бързата й реч на един език, който Стефан с удоволствие поглъщаше.

Музикален език, богат на каденци, чести смени в темпото и резки гонгове.

Първото нещо, което Соня извади от багажа си на влизане в кметската къща в Горна Лисица, беше един тумбест термос за домашно приготвяне на кисело мляко. Стефан й припомни, че се намира в страната на киселото мляко, на което Соня отвърна, че има различни видове кисели млека, не всички от които са полезни при дългосрочна консумация. Затънал до уши в обяснения за дрождени култури, типове консерванти и хидрофилни гелове, той едва успя да попита за пури.

- Давидоф и Троя, - тупна Соня малко сопнато две метални капсули, които той развинти с възхита. Мирисът на хубав тютюн така го плисна, че той веднага се сети за...

- Ами сирене? Едно парче Рокфор с вени, в които да шурти благородническа кръв...

Соня извади мълчаливо няколко кутии със сирене, бутилка ликьор с диви лешници, опаковано в целофан тирамису и последните три броя на водещото италианско списание по архитектура.

Стефан усети приливната вълна на предвкусвана наслада. Наслада от удоволствията на живота като хубава храна, алкохол, тютюн, списания. От онези пикантни излишества, които увеличаваха подмолно емисията на въглероден двуокис в атмосферата. Не помалко, отколкото суетнята около екологично чистата храна и термосите за домашно кисело мляко.

Но да спори със Соня на тази тема означаваше да се впусне в предварително загубена битка, така че той предпочете да заведе жена си на онази пожълтяла от сушата поляна между арапчевското гробище и речния пролом, където се намираше “Свети Спас”.

Соня не забеляза липсата на асфалтиран път до черквата. Тя чуруликаше и подтичваше пред Стефан по пътеката, разкаляна от първия есенен дъжд. Подтичваше по къси ленени панталонки, разкриващи едни неуморни от бягане към прекрасното бъдеще на планетата момичешки крачка. С остри колене, жилести подбедрици и щръкнали глезени.

Стефан вървеше подире й, умилен и натежал като някой вехтозаветен патриарх. Или пророк, който знаеше в аванс, че прекрасното бъдеще на планетата е мираж. Внезапно той се почувства някак стар за хвърчащото пред него опаковано в памук и лен бонбонче. И не знаеше дали да се сърди на пъргавата си жена или на старателно подхранваното си отвращение към диетите и спорта.

- Ах, каква странна киеза! – възкликна Соня, когато стигнаха до църквата.

- От груб едноцветен камък, но затова пък балансирана и симетрична, - додаде зарадвано Стефан.

- Симетрична... Едноцветна... Стефано, винаги си бил луд на тема симетрия и цветност. Киезата е простичка и това е хубавото в нея.

Стремежът към простота, сети се Стефан, беше станал доста моден сред еколозите.

- И тези гробища наоколо...

- Трънливи, буренясали и пълни с патки...

- Ангелче, всичко в природата се върти в затворени цикли.

Червеите се хранят с гниеща плът, а патките дъвчат растящата над тях трева.

- С такива добри фертилизатори отдолу, тревата трябва да е много сочна.

Соня му изпрати една добронамерена усмивка. Казваща му: "Това си ти, това съм аз; двамата сме толкова различни и все пак в абсурдна хармония."

Вече бяха в църквата.

- Bongiorno, signora*, - изкашля се Андрей и хвърли четката си настрана.

- Bongiorno**, - промълви изненадана тя и му подаде малката си ръка, която Андрей не се поколеба да улови и задържи между напръсканите си с боя длани.

Бензинджийските му години в Италия, отбеляза наум Стефан. Андрей знаеше езика на Соня. Тази мисъл го обезпокои, но тревогата му постепенно се разсея, когато друга една идея го осени - Андро щеше да забавлява жена му и да го облекчава от задълженията му на домакин. Твърде отегчителни на моменти. И Стефан за пореден път се увери, че не би могъл да се конкурира с реставратора, щом ставаше дума за неща като стенописите в черквата. Соня бе напълно прехласната от живите му обяснения за триптиха над олтара, за ктиторския портрет на деспот еди кой си и за чудноватите черни апостоли, насядали около Христос за тайна вечеря в центъра на Страстите Господни.

- Андреа, - възторгна се по едно време тя, - тази забележителна фреска е ранен предвестник на бъдещата расова хармония на земята.

- Глупости, - не се сдържа Стефан, - това са физиономии на най-обикновени цигани от тукашните села.

- Стефано, в теб няма капка въображение!

Лазка му смигна, Божо се престори, че човърка Архангел Михаил до входа, а Андро се усмихна - на Соня, не на него.

По начин, който истински не му хареса.

Същата вечер Стефан даде парти по повод пристигането на жена си. Цялата черковна дружина заедно с Кремена Лозанова. Беше душна нощ с едри звезди, подредени в съзвездия, които Божидар разясняваше на Кремена върху плочника. Андрей разясняваше насаме нещо друго на Соня – нещо, което Стефан много искаше да чуе, но все не успяваше, заглушен от музиката, от бърбенето на Лазарина, от диригентската палка на изпитото вино, насочващо го уверено към все по-смели изказвания:

- За сведение на малката ми жена, която се бори неистово за прогреса на планетата, ние отдавна живеем във време на блажен и безотговорен цинизъм.

- Лазке, кажи на Соня да си отвори ушите за думите ми и да не се заблуждава. Кажи ѝ го на английски, ако не можеш на италиански. Кажи ѝ го ако щеш на гръцки.

- Андро, стига си я занимавал с расовата хармония в селската черковна стенопис. Ти си много симпатичен, обаче си още зелен и не помниш сексуалната революция и движението за правата на жените. Тъй наречения феминизъм.

- Соня си въобразява, че това време още е живо. То отдавна е умряло, ангелче, отдавна е метаморфозирало в смешната дребнава шумотевица около соевите сандвичи и върбовите ковчези.

- И знаете ли кой е надгробния камък на тази славна епоха? Соня изобщо не знае, че има такъв. Аз ще ви го кажа. Виагра.

- Виаграта е последната прозявка на устремената към прогреса човешка цивилизация. Прогресирала успешно до химически асистирана мъжественост.

- Виаграта е стока-символ на новото време, в което всичко може да се купи. Религия, ерекция и сос за паста от един и същ търговски комплекс, който Соня ще измисли как да се отоплява, вентилира и асансороповдига с енергия от рапичено масло.

Стефан каза още неща, докато Андрей начумерено превеждаше на Соня избрани пасажи от речта му. Явно най-силните, защото Соня ставаше все по-мрачна. За разлика от засмяната до дясното му коляно Лазка, която унищожаваше методично лешниковия ликьор без да я грижа, че консумацията на излишества товари с излишен въглероден двуокис атмосферата.

Вечерта завърши неясно как. Вероятно съвсем традиционно. Вероятно бе станало късно и гостите си бяха тръгнали. Вероятно пиенето беше свършило и съзвездията се бяха прибрали да спят. Стефан не помнеше. Той не помнеше нищо. Имаше ли разговор със Соня или нямаше, имаше ли утешения или нямаше, имаше ли целувки или нямаше, имаше ли любов или нямаше.

Обикновена съпружеска любов.

Той не помнеше.

7.

Главата му тежеше безутешно на сутринта.

Соня бе станала преди него и гледаше през прозореца крушовата градина и неравномерно нагънатите баири. Ленени къси панталонки, стегнати прасци, чорапки на ивички, маратонки със светоотражатели, измери я със сънен поглед той.

Първият им за деня разговор започна незначително. Стефан каза, че е сънувал как си бръсне брадата, а Соня вметна, че идеята не е никак лоша – неговата брада и без това била доста обрасла. Приседнала до възглавницата му, тя опипа загрижено бодливата му буза, на което Стефан отвърна като улови ръката ѝ и се впусна в спомени за младите си години, когато от всичко най-много мразел да се бръсне сутрин. Разбира се, да имаш брада не означавало да не я поддържаш, продължи да размишлява той; освен удобства, наличието ѝ носело и редица неудобства, но най-важното ѝ предимство било приятното усещане за зрялост. За опитност и сериозност. За мъжественост.

Соня започна да се кикоти някак неприлично и на учудения му въпрос кое е смешното, отговори, че в много случаи мъжествеността стигала само дотам. “Тоест?”, запита я раздразнено той, но тя обърна ловко темата. Онзи симпатяга Андреа ѝ бил предложил разходка до пещерите над пролома и тъй като утрото било слънчево, тя не искала да се размотава повече и да чака да напече зловещо.

Стефан се усети двойно киснат. Първо, около брадата му се бяха завъртяли напрегнати и двусмислени намеци, и второ - малката му пърхаща половинка щеше да го остави сам заради някакъв поход до пещерите с Андрей. “И Ладзарина”, пропя тънко Соня. Добавяйки, че не е късно и той да се включи в групичката.

Скалните пещери обаче не бяха лека цел, особено след тежка нощ. Смятано от “Свети Спас”, първо се слизаше в подножието на планината, после се пресичаше реката и се хващаше някаква стръмна пътека, за която Стефан само беше чувал. Пешеходен маршрут с форма на обърната надолу парабола – не, той нямаше желание за такова изтезание.

С хлопването на вратата за него легна повторна нощ. Стефан отново заспа и засънува как си бръсне брадата. Този път обаче си имаше бръснар и той бе Андрей. Усмихнат сатанински, реставраторът го косеше немилостиво до кожа. “За да заблудим останалите, че си млад като мен, Чефо. Брадата състарява, нали знаеш”, обясняваше Андрей. “Защо ми е да изглеждам млад?”, недоумяваше Стефан. “Защото младите ще преобразят света. Ще

очистят атмосферата от въглеродния двуокис, ще спасят питейната вода и застрашените животни, ще намажат ръжените си филийки с рапичено масло, докато ти, с тази брада на лъжлив пророк, ще умуваш, обвит в отровните си тютюневи пари, как да възстановиш изгубената симетрия в архитектурата. Ха, на нас младите е отредено да възстановим световната симетрия.”

И Андрей се смееше весело и го бръснеше с небивал ентузиазъм. “Защо ти е да изглеждаш мъжествен, Чефо? В новия свят това няма да има никакво значение. Да си мъжествен – ех, че смешно. Най-важното е да си млад и красив. Младост и хубост - това е печелившата формула. Останалото е Виагра, Чефо, толкова добре го каза снощи. Виагра. Химично асистирана ерекция”, добави бодро той, намаза го обилно с евтиния одеколон на кмета и му подаде ехидно огледалото. Стефан се взря с ужас – нито млад, нито красив, лицето му приличаше на щавена тухла четворка, слепена с шията посредством груба хоросанова смазка.

А Андрей се усмихваше насреща му, изопнал бебешки нежна кожа, обрасла с мека червеникава брадица. Ноздрите на едрия му нос се разширяваха и свиваха в такт, а пък големите му като чинии на радиотелескопи уши се ослушваха внимателно – и наистина, отблизо Андрей приличаше на един съвършен сетивен детектор. По-висок стадий в човешката еволюция, надраснал християнската епоха с вече развити физически белези на консумативен езичник. Симетричен и чувствен неоезичник.

Стефан изрита чаршафа и скочи. Брадата му си стоеше на мястото – по-свирепа от всякога. На масата го чакаше голяма чаша студено еспreso, а часовникът показваше два и половина.

Сам не разбра как се озова пред дома на Андрей. На вратата висеше катинарче. Планинарите още не се бяха прибрали.

Той хукна назад, но пред къщата на Лазарина нещо го накара да се спре. Всички прозорци на малката й стаичка бяха разтворени.

- Защо си тук? – кресна Стефан на ококореното срещу него момиче.

- Защо да не съм тук? Какво става бе, шефе?

- Соня ми каза, че тримата с Андрей сте щели да ходите...

- Аз им отказах.

Стефан се строполи на канапето – същото, на което бе заспал първата вечер преди да дочака мусаката. Родопското одеяло падна отгоре му и го зачули като помакиня.

- Шефе, да не ревнуваш? – съчувствено попита Лазка.

- Глупости! – сопна се той.

- Кафе? Да ти направя ли кафе?

- Чай!! Чай от лайка! На дъртаци като мен – само чай от лайка!

– изрева Стефан.

После се отърси от родопското одеяло.

- Извинявай. Малко съм неадекватен. Ще дойдеш ли с мен до скалите?

Тя поклати отрицателно глава.

Стефан не усети как отърча до недостроената кметска къща и яхна Форда на Кремена. След броени минути той вече подтичваше по пътеката към “Свети Спас” - точно както малката му жена прибягваше предния ден по ленени панталонки.

Дали нямаше и по-кратък път към пещерите, запита се Стефан, когато заобиколи църквата и се гмурна в дерето на реката. Как се казваше тази река и имаше ли изобщо име, пързеляше се той към пазвата на пролома. Вероятно някакъв мизерен арапчевски или горнолисиченски приток на Струма, гледаше Стефан през трънестите клони как небето се вдига нагоре, а “Свети Спас” остава над главата му като понесен върху облак към рая заедно с гробището в съседство.

Водата беше придошла и носеше листа и клонаци. Стефан я прегази, балансирайки разтреперан върху излъсканите камъни. От другата страна на реката пътеката се оказа кална. Склонът, обикновено в сянка, бе запазил спомена за последния дъжд в планината.

Пещерите вече се белееха в далечината. Стефан не забелязваше нито есенните минзухари, нито печурките, покарали на тумби по припечите. Той бързаше да завари Соня и Андрей преди слънцето да е залязло. И лазеше със сетни сили по стръмната пътека, движен от невидима властна сила.

Която още нямаше име. Той стигна запъхтян до пещерите – три на брой, наредени една до друга и избити с дяволско длето в челото на планината. Дишането му се успокои и около него легна тишина – по-тежка от полепналата по обувките му кал.

- Соня! – изпробва той гласа си. Ехото го разпиля на вълни в посока кацналия отсреща невъзмутим “Свети Спас”.

- Андро! – извика отново Стефан. Вторият екот се удари в гробищата и замря някъде в дерето.

Никакъв отговор.

Стефан седна на един стоплен от залязващото слънце камък и простря краката си – разтреперани и изкаляни до коленете. Изведнъж му стана странно. Замириса му на мокра пръст и гнили листа. Наблизо крякна птица, после се стрелна ниско пред очите му. Слънцето падна зад западните склонове на Арапчево. “Свети Спас”, доскоро огряван като коледна играчка от станиол, сега започна да потъва в здрач. Захладня.

Соня и Андрей не бяха в пещерите. Нямаше ги и толкова. Те бяха изчезнали. Бяха се стопили. Като в прокобата на Кремена-

Цирцея. "...Този подлизурко още утре ще те предаде..." Значи той го беше предал. Със Соня. Господи, със Соня!

Аз съм напълно луд, търчеше Стефан надолу към дерето. Стопроцентово откачен, спъваше се той в клонаците. Закичил се с тръни като генерал с ордени. Напълнил чорапите си с камъчета. Обувките – с кал. И за какво? Заради някакъв сън. Заради предателството на Андрей, което щяло да доведе до най-голямото нещастие, сполетявало някога мъж. Глупости!

Стефан излази по тъмно на гробищната поляна. Изведнъж нещо го удари през челото.

Вратата на черквата беше отворена.

Той надникна вътре без да влиза. Двете крушки, монтирани от Метю и Хинко, светеха със стоватов ентузиазъм под куполния барабан. В ъглите царстваше стряскащ мрак.

- Има ли някой тук? – извика ясно Стефан.

От гробищата изкряка гарван.

Тишината беше библейска.

Той събу обувките си и влезе в "Свети Спас по чорапи. Вътре нямаше никой. Триптихът блещеше тройно око. Черните апостоли не вечеряха, а танцуваха. Ктиторът се мръщеше на тази ненавременна визита, а Христос го гледаше отгоре с безчувствен и празен поглед.

- Какво ме гледаш такъв? – тросна се Стефан. – Като виждаш всичко, можеш ли да ми кажеш къде са Соня и Андрей?

Христос не мигаше.

- Не ми обръщай внимание, аз съм луд. Луд съм да разговарям с теб, още по-луд да си давам парите за козметичната ти операция, - нахлузи обувките си Стефан.

С щракването на медните панти, нощта падна окончателно.

Стефан караше на фарове към Горна Лисица и усещаше как умората и ревността си поделят поравно и абсолютно симетрично тялото му. Неговото изтощено от живота тяло.

Кметската къща беше тъмна. Той продължи машинално към Андрей. На вратата още висеше катинарчето. Стефан опипа челото си. Имаше чувството, че сънува. Краката му, без да докосват земята, го отнесоха право пред Лазаринината квартира. В дъното на алеята с повехналите богородички имаше хора. Ставаше движение. Той замря.

- Dove e Stefano?_* – отвори се разстроения глас на жена му.

На прага на стаичката Лазка обясняваше нещо на Соня и Андрей, които изглеждаха истински разтревожени. Стефан ги гледаше в гръб и изпитваше желание да ги застреля и да приключи с мъките си.

- Andiamo** , - хвана Андрей за раменете мъничката му жена. Точно по същия начин, по който Стефан бе казвал стотици пъти “andiamo” и бе повеждал жена си за раменете.

Лудост, абсолютна лудост!

Двамата вече вървяха по алеята. Вървяха към него, вървяха без да го виждат, вървяха с наведени глави, вървяха замислени. В тези няколко секунди Стефан почувства как онази идиотска ревност, която го бе гонила като стършел към пещерите, сега го залива стократно и унищожителна. Ревността му към Соня от Андрей, умножена по ревността му към Андрей от Соня и цялото чудовищно произведение мултиплицирано по ирационалната му ревност от тяхната младост, от загадъчния им свят, от фантастичното им бъдеще, което той никога нямаше да види. Бъдещето на зелената планета, пълна със засмяни хора-еколози, които жвакат пресни салати, пазаруват в отоплени с растителни масла магазини, търсят в църковните фрески расова хармония, дирижират любовния си живот от Интернет, а еротичния – от аптеката, след което си лягат усмихнати и щастливи в биоразградими кошници от картон или върба, за да изчезнат по-непонятни, отколкото когато са дошли на този свят.

- Sono qui*** , – каза грапаво Стефан и им отвори вратата към улицата.

8.

В приземието на недостроената кметска къща го чакаха преживявания, които той спокойно би изтъргувал за още едно бягане до пещерите и обратно.

Но нямаше пещери. Само обвиняващия писклив глас на Соня. За предната вечер, за тази вечер, за всяка изтекла минута от кацането ѝ на софийското летище. Той бил неузнаваем! Язвителен, ехиден, заядлив, ревнив. Неспособен да я разбере, неспособен да я утеши, неспособен да...

Неспособен.

Стефан усети как една невидима и зла ръка го разпъва на невидим, но много осезателен кръст. Разпъва го безжалостно между смътния спомен за минал провал и ясното предчувствие за предстоящ такъв. Стръскащо предчувствие, започна той трескаво да разкопчава Соня. Да я съблича в паника, докато тя продължаваше да реди безумните си теории. Че си е взел млада жена, за да има перманентна Виагра в леглото. Че я ревнувал, защото остарявал и не вярвал в собствената си привлекателност. Че я следял с Франческо, защото завиждал на сина си за младостта му. Че последното било

напълно излишно, защото Франческо, подобно на похотливия си баща, се интересувал главно от мъже.

Че, че, че... Че навремето е предложил тройка на нея и на Лино, за да си спести риска от директното си предлагане на психиатъра. Че целият им брак е бил сцена, зад кулисите на която се е разигравало истинското действие като горната връзка, зачената с нейното срамно съучастие. Че любезният Андреа никога не би постъпил така с нея, защото бил нормален мъж, един съвсем нормален мъж, който...

Стефан бе престанал да я слуша. Той се опитваше да чуе друго. Гласа на страстта си. Трепета на желанието си. Шуртенето на кръвта си. В най-естествената и логична за късна привечер посока.

Но нещо в него се беше строшило. Страстта му бе изчезнала. Кръвта му бе замръзнала. Желанието му се молеше на колене.

Соня отдавна бе млъкнала.

И го чакаше с разширени очи.

Стандартен семеен епизод. И не съвсем.

Стефан притисна голото й тяло до своето, но отново нищо не се случи.

- Извинявай, Соня, - каза той с леден глас.

После пусна жена си.

Значи това беше... краят?

Той поседя вцепенен, колкото да чуе ударите на сърцето си – отсечени и гръмки, сякаш току-що се бе изкачил на бегом до пещерите. Но не миришеше на гнили листа. Не крякаше птица. Нямаше го блесналия като станиолова играчка “Свети Спас”.

Само кал по краката. С килограми. С тонове. Страшна тежест.

Той стана, уцели вратата на банята и се цамбурна с плисък във ваната, която Соня бе напълнила за себе си минути преди провала му. Водата беше още топла. Ухаеше на треволаците й. Стените се хилеха в щавени тухли-четворки. Върху които внезапно заиграха синкави риби, тритони, делфини, купидони, nereиди и едно голямо морско чудовище. Като онова от мита за Федра и Хиполит върху саркофага в подземната базилика Сан Клементе. Федра, младата жена на атинския цар Тезей, се влюбва в заварения си син Хиполит, който обаче се интересува само от лов...

- Стефано, съжалявам много.

На прага стоеше Соня. Неговото голичко, разопаковано от лепената си обвивка бонбонче.

- Ангелче, - продължи тя разтревожено, - сигурно се чувстваш зле.

Стефан обърса брадата си от пяната. Горното му прозвуча изненадващо познато. Досуц като... ами да, досуц като загриженото обръщение на Цирцея към Енколпий от Сатирикон. Как беше точно:

“...аз никога не съм виждала човек, болен от по-опасна болест: кълна се в Юпитер, вече си загинал!” О, ужас! Значи той, архитект Стефан Витанов, бе влязъл в кожата на Енколпий?! Той се бе слял с него! Той не беше в недовършената кметска баня в Горна Лисица, а там – на сцената на Античния театър в Таормина...

- Кълна се в Юпитер, вече съм загинал, – измърмори покрушено Стефан.

- Не си загинал. Случва се понякога, - кацна като разстроен херувим Соня върху ръба на ваната.

- Кажи ми честно... снощи пак така ли беше?

- Снощи, ангелче, беше прекалил с пиенето.

- А пък тази вечер съм капнал от умора, нали? Оправдания! И Стефан отново натопи брадата си в пяната.

“Ще го играя депресиран, за да бъда утешаван,” стрелна го идея.

- Аз се държах лошо с теб, - призна си Соня. – Не бях права. Излъгах те за всичко.

Малките й гърди се бяха наежили над искрящобелия ръб на ваната като ангелски крилца.

- Стефано, ти винаги си ми харесвал. Не ми вярваш, обаче е така. Харесвам твоята заядливост. Ти си един ходещ апостроф. Страшно си остроумен. Гилотинираш ме с иронията си. Обичам я.

- Друго?

- Разликата в годините ни. Професията ти. Ти си толкова успешен архитект. И изглеждаш невероятно секси. С прошарена коса, брада и пура. Обичам миризмата на изпушена пура. Миризма на мъжественост.

- Глупости. Смърди отвратително.

- Всичко в твоя живот е вълнуващо. Не го разбирам, но ми харесва. Проектите ти. Мозайките ти. Ако щеш даже... влечението ти към мъже. Не го разбирам, но...

- Какво?

- Никога не си го крил от мен. Блазня се, че имаш такова самочувствие. Когато предложи на онзи плаж да направим тройка с Лино, аз умрях от срам. Лино пък се опъна. Веднага ми падна в очите.

- Лино? – вдигна се на лакти Стефан.

- Лино. А в теб се влюбих. Още на плажа. Ти си запали пура и каза, че ще ни изчакаш да решим. Беше вълнуващо като на кино. Искаш ли хавлия? Водата ти вече изстина. Трябва да се пазиш от простуда, ангелче. Днес си се катерил до пещерите, затова ще ти направя мед с орехи. Много подсилва.

Тази нощ Стефан не пуши пура. Нито пък предлага някому тройки или нестандартни преживявания в гробища при лунно

затъмнение. Той остави на Соня да го подсуши, изяде си послушно орехите с мед, изпи една чаша топло мляко без захар, намаза мехурите по краката си с крема против бръчки на жена си и легна до нея съвсем добродушно.

Над брака им отдавна не бяха светили толкова много пътеводни звезди.

9.

Отново сън. Този път Стефан беше сграда. Дали къщата на Куюмджиоглу в Пловдив или вила Ротонда на Паладио – не помнеше. Беше симетрична сграда. С две еднакви половини. Сенчеста и слънчева. Всяка точка от сенчестата имаше симетрична в слънчевата. Проста математика. Язвителността от сенчестата му част се превръщаше в остроумие на слънце. Пурите от порок ставаха геройство. Отпуснатото му от преяждане тяло – в синоним на финансова стабилност. Скандалният му вкус към събрата по пол – в блестящ тест за самочувствие и кураж. Бракът му с млада жена – в белег на мъжественост. А не обратното. Щото можеше да се тълкува и обратно. Как така? Ами така – от симетрична сграда щеше да се превърне в... разпятие. Симетрично разпятие, на което архитект Витанов виси като Христос – голобрад, но с препаска през хълбоците, която вече не крие... нищо не крие...

Стефан се събуждаше, облян в студена пот.

Всичко беше наред. Всичко си беше на мястото му.

- Напоследък спиш неспокойно, ангелче, - тревожеше се Соня.

И се отдалечаваше, носена на тънките си крачета, обути в стегнати панталонки, които все повече му изглеждаха заключени отвсякъде. Метални гащички с редици от нитове вместо шевове и малки катинарчета на мястото на копчетата.

Близо седмица той не стъпа в черквата. Стараеше се да създава развлечения на Соня. Закара я до Рилския манастир. До Самоков. До София. Вечер бързаше да си легне, докато тя си вземаше вана. С ужас се улавяше как усвоява номерата на съпругите с "главоболие", за които знаеше цяла камара солени мъжки вицове.

И си ги разказваше наум, за да заспи по-бързо.

Кметът на Горна Лисица ги покани на гости в старата си къща. Стефан не се двоуми дълго преди да откаже. Жена му била италианка, не разбирала български, трябвало някой да ѝ превежда, а той не бил в настроение за това.

- Да не си болен бе, Витанов? – жегна го съвсем непреднамерено кмета.

- Не съм болен, ами съм уморен, - оправда се със стиснати зъби Стефан.

- Щото виж там... Да не вземеш да изчезнеш към твоята държава без да се обадиш...

- За какво става дума?

- Намислил съм нещо специално за теб. Обади ми се като се справиш.

Като се справиш...

Имаше само един начин да разбере дали се е 'оправил'.

Начин, който Стефан упорито отказваше да опита. Соня мълчеше. Правеше му кисело мляко в тумбестия като летателен апарат термос. Вареше му цветна леща. Кафе от цикория. Той не протестираше. Темата се обви в секретна плащеница. Стана табу. По-голямо, по-тежко и по-мрачно от всичките му скандални еротични истории накуп.

Със Соня той водеше смели разговори само наум.

“Страхът от провал те парализира, нали? – питаше тя във фантазиите му. И продължаваше: - Не те харесвам вече, Стефано. Ти отдавна не си това, което беше. Къде е самочувствието ти? Безумния ти кураж. Любопитството ти. Епикуреецът в теб е умрял. Мъжът с пурата, който предлага удоволствия така, както се предлага круша. ‘Искате ли да изядем тримата заедно една круша?’ А сега те е страх да си поискаш от собствената си жена. Чакай още малко – тя ще си тръгне и ще те остави сам без да се тревожи нито миг за съпружеското ти целомъдрие. В това състояние, Стефано, верността ти е направо гарантирана.”

Какво ли искаше от него кмета на Горна Лисица, опитваше се Стефан да мисли за друго. Без успех, разбира се.

Все пак в него се събуди бегъл интерес. “Да не вземеш да изчезнеш към твоята държава без да се обадиш...” Чудна работа. Толкова месеци нищо и накрая – “...намислил съм нещо специално за теб”.

- Стефано, нали ще се върнеш с мен в Рим? – питаше Соня. - Аз мисля, че трябва да се прибереш, ангелче. Тази страна не ти се отразява добре.

И изведнъж...

Изведнъж пощальонът донесе писмо. Първото му писмо в България. Стефан го отвори - шареният плик с логото на някаква фондация нищо не му говореше, но вътре се криеше истинска изненада. Покана за коктейл по случай официалното учредяване на въпросната фондация. Беше приложен и списък на поканените – все дарители-родолюбци. Сърцето му спря да бие, когато зърна името му. Господи, та той почти го бе забравил!

- За какво те дърпат пак? – попита Соня с вкиснат гласец, напомнящ му за онзи факс от културното министерство, заради който се бяха изпокарали в Рим.

Между другото, онзи факс бе изпратен от Кремена.

Кремена бе довършила в крещящата от проза реалност това, което Актьорът-Дарител бе започнал в една поетична, абсолютно въображаема нереалност. По-скоро театралност. Пълна със Сатирикони, четвроевангелия и севастократори.

- Миличка, оставам.

- Стефано, твоите мотиви винаги са ми били понятни. Обаче последната ти лудост не мога да вместя никъде. Един завършен циник и хедонист като теб да се превърне в дарител. Нечувано!

- В живота, Соня, човек понякога преживява катарзис.

Събужда се една сутрин и се пита какво е свършил. Направил ли е нещо за народа си. За вярата си. За собствената си спиритуалност. Още си млада, но някой ден ще ме разбереш.

Той щеше да го види! Очи в очи! Него - идеала, идола, иконата!

- Съмнявам се, че някога ще те разбере.

И тя се фръцваше намусено в занитените си панталонки на катинарчета.

За да се появи след минути с поредната салата от зеле и целина. Напоследък ядяха много целина. Понякога на Стефан му се струваше, че целината в салатата е повече от зелето. Той мразеше целина. Особено българската. Горчеше му. Предпочиташе круши. Но всеки път, когато вземаше решение да въстане срещу възневидяния зеленчук, го спираше мисълта, че целината е част от някакъв ритуал. Таен женски ритуал, изпълняван с безмълвно достолепие от малката магьосница Соня.

Преди да я изпрати за Рим, Стефан я заведе на вечеря в една самоковска механа, препоръчана му от Божидар.

- Кебапчета, кюфтета, пържола, наденичка, мешана скара, – захвана да изброява отегчено мустакатата сервитьорка.

- Жена ми е вегетарианка, - прекъсна я Стефан.

- Кашкавал пане и сирене в гювече, - приключи набързо с асортимента сервитьорката и дари италианката с кратък насмешлив поглед.

Стефан се раздражни.

- Две студени бири Каменица и нарязан на дъска балкански кашкавал, - нареди той. Възникна ново недоразумение. Нямали балкански кашкавал, но имали пастърма. Стефан отново се забучи в менюто, Соня проплака за пица с аспержи, после попита високо защо дамата е с мустаци, на което той отвърна, че такъв е обичая в планинските райони. Телесното окосмяване топло през зимата по-добре от всякакви пуловери и шалове.

Соня се смееше така, че разливаше бирата в чашата си.

- Същия си, Стефано. Същия, какъвто те знам.

Дали същия? Той пропъждаше всяка мисъл за 'онова', което предстоеше да короняса формално вечерта. И което внимателно бе аранжирал в аванс. В една чужда хотелска стая, далеч от пълния със срамни спомени приземен етаж в Горна Лисица.

И все пак 'онова' беше в главата му, забито на пътя за бъдещето като голям предупредителен знак. Стефан се следеше. Държеше под отчет глътките си. Както и хапките. Пазеше се като олимпиец пред овчарски скок.

Соня обаче се движеше по друг сценарий. В който овчарският скок вече бе скочен и се чакаше награждаването с медали. В ушите ѝ свиреха химни. Бирени химни. Катинарчетата на гащите ѝ се бяха стопили, термосът за кисело мляко бе отлетял в орбита, а суровата целина бе заменена с пикантни чушлета и поръсено с червен пипер сирене.

- Много ми харесва България, - изтърси тя накрая. – Голям пасторал. Стада. Пещери. Люти манджи. Обичам те, Стефано. Ако не беше тъпата ти идея за тази киеза, никога нямаше да ме доведеш в родината си, нали?

И се кикотеше неприлично.

В хотела двата сценария се сблъскаха челно. Той се съблече, сгъна педантично дрехите си и влезе в банята. Душът работи точно четири минути, след което спря рязко и Стефан се появи увит в хавлия, трезвен и адреналинов като на държавен изпит.

Соня лежеше напреки на двойното легло. По гръб и с обувките, с втрещен нагоре поглед и насочени срещу него кални точета.

- Соня, - седна той до нея.

Тя се надигна.

- Помогни ми да се съблека, Стефано. Тази вечер искам да се наспя добре.

И започна несръчно да се събува.

- Толкова много секс за една седмица – направо ме повреди. Последва груб смях.

- Трябва да се прегледам при моя гинеколог в Рим. Сто процента съм забременяла.

Втора порция кикот го довърши окончателно.

- Стига вече, - сбърчи тя вежди и изхлузи дрехите си. – Ти си изморен, ангелче, много си изморен. Аз съм изморена – оох, колко съм изморена. Искам да спя-я. Една вечер да спя-я. О-ох, как искам да се наспя-я...

Наместила се някак в нейната половина, тя заспа моментално без да има време дори да се завие.

Стефан почувства странно облекчение. Иронията на Соня му бе спестила поредното унижение, което той нямаше да може да

понесе този път – не, той нямаше да може да понесе. Без да подозира, неговата жена му бе направила малък подарък на тръгване. Едно финално дарение за срутената му мъжка гордост.

- Братче на Франческо, - промълви Соня и измляска неясно.

Горката, съжали я със свито сърце Стефан. Тя вече се преглеждаше при гинеколога си в Рим.

10.

Сънищата бяха лошо нещо, размишляваше Стефан, докато се бръснеше в кметската баня. Първи часове без Соня, протегна се той. И се взря в огледалото – бузите му бяха вече гладки, а на възкъсата му брада бе отредено само мястото около устата. Един сивичък ореол брада, обрамчил все по-строго изглеждащите му устни. Свити някак тъжно, в безпаметие за дълга и страстна целувка. Истински страстна и дълга.

“Импотентен червей,” чу той как произнасят тези устни.

“Омекнало нищожество. Това си ти, ангелче. Едно обръснато ангелче. Дори жена ти се предаде. Откачи от чакане. И сега, като кацне в Рим, ще се хвърли в обятията на Лино или на някой друг. Като Франческо, например. Братче на Франческо от самия Франческо. Ха!”

Трябва да спреш да се самоизтезаваш, крещеше разумът му. Този път не води доникъде. Иронията, превърната в самоирония, е все едно да обърнеш предимството в недостатък. Слънчевата част потъва в сянка и симетрията страда. Даже и младите кръстоносци на новото езичество като Соня и Андрей няма да могат да я възстановят. Защото душевната симетрия на всеки човек си е негова вътрешна работа. Равновесието между комплексите и самочувствието му например. Но откъде да дойде самочувствие, когато насреща има само комплекси?

- Болен съм, - обясни той лаконично на Лазарина по телефона. – Продължавайте работата без мен. Лозанова ще идва от София да следи докъде сте стигнали.

Лозанова. Кремена-Цирцея от романа на Петроний. От собствения му сън, изпълнен с прокоби, които вече се сбъдваха в методичен порядък. Брилянтно! “Наивни ми Енколпий, този завистлив подлизурко още утре ще те предаде...” Ами да, страхопъзльото Андрей! “А ти, бедничкия ми, ще бъдеш сполетян от най-нещастната участ, сполетявала някога мъж...” Най-нещастната участ значи! “Напразно ще се опитваш да споиш счупените стъкла. Напразно ще се луташ – този път води само към досадния Евмолп – поета, чиито стихове никой не иска да слуша...”

Напразно...

Напразно...

Глупости, седна по турски в леглото Стефан. Пълни глупости. Със сигурност имаше изход. Някакво разрешение. Някакъв лек. Но какъв?

Шест тумбести букви внезапно се завъртяха пред очите му като на телевизионна реклама и се спряха в думата Виагра. “Химично асистирана ерекция!”, обяви бодро женски глас зад кадър. Всъщност... ето къде беше изхода.

И какво, склучи ръце под главата си Стефан. Значи той, който довчера бе избирал партньорите си без го е грижа за пола и годините им, сега трябваше да се изправи червен като сварен рак пред женицата в аптеката и да каже: “Една опаковка Виагра, моля.” Думата-мантра за пълната му капитулация. Като мъж, тоест като всичко. И как щеше да го погледне жената в бяло? С презрение, разбира се. А може би със снизхождение. Недай Боже със състрадание – още малко състрадание по темата щеше да го умори напълно.

Виагра. Стоката-символ на новото време, в което всичко можело да се купи. Религия, ерекция и сос за паста от един и същ търговски център – нали така оригиналничеше пред Соня, Андрей, Божо, Лазка, Кремена. Западът бил плувал във въглеродния двуокис на собственото си благополучие, докато амазонките на прогреса вършели подмолната си конспирация по кастрацията на мъжкото его. И ето - силният пол, детрониран от феминистките и други боркини, пада на колене с подкосено от прогресивните промени сечиво, но тук идва на помощ новия Бог – този с кредит-картата. И засмяно му подава лек. На име Виагра.

Да, ама в девствената и нецивилизована страна, в която беше село Горна Лисица, новият Бог с кредит-картата едва правеше първите си стъпки. Старият Бог пък още не си бе тръгнал. А дали изобщо бе идвал? Дали тази земя на разлюляни поляни и пъплеци каручки е била някога християнска? Земя на предхристиянско или постхристиянско езичество беше България?

И преди всичко - имаше ли в аптеките й Виагра? Щото можеше и да няма още. Див полуостров – този сценарий бе напълно възможен. “Една опаковка Виагра, моля.” “Нямаме такова лекарство, господине. Кажете за какво ви трябва да ви дадем българския му заместител.” Е, тогава наистина щеше да се строполи от срам.

Древните обаче също са разполагали със средства за лечение на ‘заболяването’. То не е от вчера, както свидетелстваше и самия Сатирикон. Бедният Енколпий губи мъжката си сила абсолютно ненадейно – той например излиза от конфузията с патетичното “Аз съм отровен!” Остроумно, възхити се Стефан и равна за лечебните методи, които младежът описваше нататък. “Не отидох в банята, а само се натрих с малко благовония...” Забележително! Топлата баня

наистина убива страстта поради дифузното разширение на кръвоносните съдове в кожата – беше го чувал от Соня, която четеше редовно женските списания. “Нахраних се с храни, които дават повече сила, тоест с лук и глави от охлюви без чорбата...” Лук и глави от охлюви без чорбата?! Гадост!

Стефан обърна страницата, за да констатира със задоволство, че тази своеобразна терапия не е успяла да даде резултат – срещата на Енколпий с Цирцея в яворовата горичка отново бе завършила с неуспех. Именно тук беше епизода с изхвърлянето на бедния младеж от разгневените роби на Цирцея – онази градушка от удари, храчки и ритници, която Стефан блажено си бе представял как се изсипва на сцената на Античния театър в Таормина. Неговият Актьор с лик на севастократор, изритан от робите на оскърбената патрицианка.

Но нататък. Енколпий попадеше в ръцете на една безпощадна бабичка-жрица, която му прилагаше цяла серия от оздравителни средства – от безобидни като гадаене върху хвърлени във вино лешници и гъши черен дроб до такива страхотии като вкарване в задника на кожен член, намазан със зехтин и поръсен със ситно счукан пипер и семе от коприва. Ух!

Жрица значи... Жрица... А дали нямаше наоколо някаква местна вещица? Вещица от сорта на тези, с които Рим беше пълен? Гадателка, баячка или... как ли се казва точно на български?

Идеята го оживи. Вечерта той цъфна в края на цветната алея пред Лазкината квартира.

- На екстрасенс ли искаш да ходиш, шефе? Защото ако е до едното гледане, аз мога да ти хвърля карти.

- Имам проблем, който може да се оправи с треви.

- Искаш да кажеш с билки.

- Аха, - потвърди Стефан без да е много сигурен.

И само след час той вече беше при арапчевската врачка – надиплена като пандела стогодишна бабичка с някакво сложно шопско име, което Стефан така и не успя да запомни. Още щом прекрачи оградения с плет разровен двор, той измисли свое име за бабата. Проселенос. Тъй древните гърци са наричали иронично аркадците, които твърдели, че са по-стари от Луната. Про Селенос – преди Луната, повтори Стефан няколко пъти, докато се наместваше върху дъсченото ‘магаре’, застлано с остри, потъмнели от кир постелки. Такова име беше сложил и Петроний за една от дузината магьосници в Сатирикон. Проселенос. По-стара от Луната.

Точно така изглеждаше и надиплената арапчевска врачка, която го предупреди още от вратата, че отдавна не се занимава с гадаене. Стефан не й обърна внимание. Той вече се бе настанил свойски в кирпичената й къща като че ли бе в римския си апартамент.

Проселенос не даде вид, че е учудена от нахалното му нахълтване. Още в първата минута една особена искра мина между двамата. Стефан беше готов да се закълне, че познава бабичката. От друг роман, друга сцена или друг живот – това нямаше значение. И скалъпената му предварително уводна реч за болния му приятел, се пръсна на парчета още преди да си е отворил устата.

Той каза, че не е местен, че се занимава с църкви и че внезапно е загубил потентност. Последното обаче поиска още обяснения, защото старицата не успя да се досети веднага за какво става дума. Нейният български бе твърде особен – архаичен като за истинска шопска Проселенос. Българският на Стефан също бе особен – изпъстрен със загадъчни думи-чуждици на човек, идващ от друг свят.

И все пак между тях легна някакво странно разбирателство. Основано на неразбиране. Колкото повече тя не го разбираше, толкова по-откровен ставаше Стефан. Накрая се намери в ситуацията да крещи на глас неща, каквито обикновено споделяше само със себе си, и то наум.

“Ето на това му викат освобождаваща терапия”, мислеше си той, докато бабата ровеше в килера за треви. “Да си кажеш всичко и да ти олекне. Но понеже модерните хора не си казват всичко, психиатрите са измислили метод-клопка. Наречен хипноза. Ха, колко смешно.”

Психоанализа и хипноза срещу надвикване с глуха шопска бабичка.

Сухи треволаци в басмяна торбичка срещу наредени в стерилна скатула хапчета.

Стефан изслуша разсеяно указанията как да свари отвара от билките, плати на бабичката и се наведе да излиза през ниската врата на къщата ѝ. В дворчето ято гъски се разхождаха върху наредените за миене глинени паници. Важни гъски, едни такива наперени. Като свещените гъски, разхождали се някога в храма на бога на сладострастието Приап.

Странна мисъл го осветли внезапно. В тези няколко минути две епохи си бяха дали кратка среща. Един постхристиянски грешник си бе поискал лек от една предхристиянска вещица.

И бе получил помощ, протегната през две хилядолетия .

Стефан потръпна от ужас и сви на топка мазната торбичка в джоба си.

11.

Отварата имаше един скоростен, ако и страничен ефект. Стефан се сдоба с хемороиди.

Боляха го ужасно при всяко движение. Седнал със страдалческа физиономия във Форда, той се озова отново в познатото кирпичено убежище на арапчевската магьосница.

Тя се завайка напевно. Не трябвало да става така. Не била виновна билката. Той бил халтав. Стефан се разлюти. Онова мистериозно чувство на хармония между тях внезапно изветря като бира на слънце. Проселенос отново се вмъкна в килера и изпълзя с нов лек – счукани лешници за компреси и смрадлика за топли бани.

Стефан се върна, паркира накриво колата, влетя в стаята, заключи вратата и спусна завесите. В розовия полумрак веднага бе забъркана нова отвара – този път отвратително кафява. С цвета на пурата Троя, която Стефан запали, остави в пепелника до легена и колебливо започна да се съблича.

Срам го беше даже да разсъждава. Седнал в легена, почуден как бе успял да стигне до такова гротескно падение, той дърпаше страстно дима навътре, опитвайки се да заглуши вътрешния си глас. Един гаден и несъстрадателен вътрешен глас, който го спукваше от ирония. Ами да, в този леген се киснеше един несретник, повреден и отпред, и отзад. Който вече не ставаше за нищо. Който "...не може да си продаде стоката нито на момче, нито на момиче..." Да, точно с тези думи нещастния Енколпий биваше връчван от една вещица на друга.

Няма никаква полза от вещици, всмукна той от пурата.

Световната симетрия бе намерила в него най-комичното си и печално възплъщение. Той, архитект Витанов, вече бе заключен безнадеждно и за жените, и за мъжете. Той, който бе отворен за любовта на целокупното пълнолетно човечество!

Стефан се надигна от легена и отвори с усилие най-долното чекмедже на скрина, откъдето извади един смачкан и започващ да жълтее вестник. Сгънат на рубриката "Светини", под която се мъдреше снимката на заглавната страница на едно четвроевангелие от времето на цар Иван Асен. Стефан сметна бързо – историческата възраст на ръкописа съвпаднаше с тази на стенописите в арапчевската черква. Безстрастния Христос от купола и пълните с живот черни апостоли от Тайната вечеря.

Той обърна вестника на другата страница. Рубриката "Коментари". Кошмарно скучните спорове на историческите експерти. И разбира се, редовните панегирики - ах, какъв драгоценен документ, колко сме били велики, единствени по рода си, без аналог в европейската история... ами в световната... А до панегириците едно лице. Избеляло от подхвърляне в куфари и чекмеджета, но запазило излъчването си. Излъчване на красота – съвършена, благородна, достолепна мъжка красота. Невероятна красота. Невероятна като сила, която може да роди мотив, а мотивът – действие. Безумно

действие като дарение за черква от човек, който не ходи на черква. И се води православен християнин само на хартия. Със същия успех, с който би се водил католик или протестант. Което означаваше, че този човек беше езичник. Да, Стефан Витанов беше езичник. Откровен циничен езичник, поклонник на пурите, вината, сирената, любовните удоволствия, мозайките и античната гръцка скулптора.

За разлика от мъжа с високото чело, царствените скули, гъстите вежди и ясните очи, гледащи го насреща с най-чист алтруизъм. С чувство за дълг и отговорност. С патриотизъм. Неговият Бог беше друг. Той се наричаше Необходимост. Този мъж не беше езичник. Той бе стопроцентов християнин. Готов да се качи на кръста за всяка достатъчно благородна кауза.

Стефан усети как в него се надига омраза. Омраза към това нетърпимо красиво лице. Към тази омайна Омирова сирена, която бе заблудила така фатално житейския му кораб. Която го бе въплътила в разни натрапени роли, за да го халоса накрая в плитчината. И сега той – Архитекта, Дарителя, Енколпий, се киснеше в отварата на собствената си трагедия, а от жълтия вестник отсреща му се чудеше с вирнати в иронично удивление вежди другия – Актьора, Дарителя, Енколпий.

Стефан натисна горящата си пура в снимката му, сякаш искаше да я изличи с магическа епикурейска стрела. После се обърса, изхвърли отварата в тоалетната и седна облекчен пред компютъра.

“Татко, - пишеше Франческо, - Соня се върна много разтревожена. Каза, че си се разболял. Тамошният климат не ти понасял. Пиши ми подробно какво ти е. Или не – най-добре се върни при нас. Соня смята, че онези вече нямат нужда от теб. Чакаме те.”

“Глупак, - беснееше Лино, - да ми пишеш с такова закъснение, че не си успял два пъти. Едно, че на всеки може да се случи, друго, че това не е причина за трагедии и комплекси, още по-малко за ходене по самозвани билкарки, които ти не знам защо наричаш магьосници. Престани да се ровиш в Сатирикони и се върни веднага в Рим – аз ще се заема с лечението ти като професионалист и приятел.”

Дотук добре.

Лино не знаеше за хемороидите, които лечението му бе навлякло, а пък Франческо още не знаеше... нищо. Колкото до самолета за Рим – не, не! Не преди срещата си с онзи, заради когото бе стигнал дотук.

Имаше и трети и-мейл. Стефан четеше смаян как...

“...целият екип е притеснен за тебе, Чефо. Кметът е разгласил навсякъде, че си преуморен. Отначало те мислехме за настинал, но после Лазка каза, че си имал нужда от гледачка. Лозанова пък

сподели, че си звучал особено по телефона. Минах на два пъти да те видя, но външната ти врата беше заключена. Още ли си ми сърдит за ходенето със Соня до пещерите? Да знаеш, че тя настояваше. Не е излизало от мен. Сега ти пиша от Интернет-кафето в Самоков, но искам и да се срещнем. Обади ми се. Андро.”

Стефан се почувства поласкан.

Андро мислеше за него. Екипът се тревожеше. Кметът го търсеше. От София идваха покани за учредяване на фондация. От Рим – съвети за лечение на ‘болестта’ му. Ами ако билковите отвари на баба Проселенос не бяха шарлатания? Ами ако бяха постигнали целта си...

Андро искаше среща с него.

Стефан се изопна. Протегна ръце, прозя се. Погледна се в огледалото. Вярно, застаряващ, ама чаровен! Соня го бе подстригала като тинейджър, той бе подрязал брадата си като дипломат, а сивите му тесни очички от минути светеха с познатата хищност на неуморим епикуреец. Хайде, стига комплекси! Край на тихото отчаяние! Точка на ровичкането из Сатирикон! Една баня, последвана от разходка до дома на онзи къдрав пъзльо щеше да сложи естествен край на целия кошмар.

Гореща вода, студена вода, врътна кранчетата с наслада Стефан. Острите струи го обляха от главата до петите и той замря със стиснати очи, докато в канала се свличаше мътилката на най-унизителната седмица в живота му. “Измий ме и ще стана по-бял от сняг”, повтори той трикратно магическото заклинание. Беше го чувал отнякъде. Част от псалм. Колко смешно – част от псалм. Все едно да четеш четвероевангелие във ваната. Кой четеше четвероевангелия в банята? Ами този, който си повтаря редове от някакъв си псалм под душа. “Измий ме и ще стана по-бял от сняг”, каза той на глас. Същият глупак, който прави дарение за реставрация на църква. Вместо да построи такава. Така де, за какво е архитект? Да сменя счупени стъкла на куполни барабани и да укрепва хлътнали апсиди? Нищо чудно, че от бездействие му повяхна лалето. И той се изсмя шумно.

В стаята бе нахлул здрач. Вратата към плочника беше открената. Стефан надникна по хавлия. Там, седнала на цимента, го чакаше Кремена Лозанова.

- Тео, да не се стреснеш...

- Не съм толкова плашлив.

Тя влезе вътре и извади от чантата си бутилка бяло вино и парче сирене със синя плесен.

- Виж, забравих за пури.

- Соня ми донесе от Италия, не се притеснявай.

От една кутия излезе горещ пикантен дъх.

- А, кебапчета. Само съм чувал за тях.

- Сериозно, не си ли ял?

Веждите на Кремена се извиха от учудване. Двамата се разсмяха едновременно.

- Извини ме, че съм така, по хавлия.

- Няма нищо.

Виното заблестя в чашите.

- Тео, - започна тя сериозно, - защо не идваш вече в църквата? На кого се сърдиш?

- На никого не се сърдя.

- Болен ли си?

- Не ми се говори за това.

- Днес бях в "Свети Спас". Лазарина спомена за някакви баячки. Някой те е видял да излизаш от къщата на арапчевската врачка. Какво става с теб?

Черните ѝ очи го пронизваха въпросително.

- Ако имаш проблем... аз мога да ти гледам на шарен боб.

И тя протегна ръката си в мрака. Хвана неговата. Стисна я слабичко и някак неловко. Халката му блесна, огряна внезапно от уличната крушка.

Стефан издърпа ръката си.

- Няма нужда да ми гледаш. Ти вече си ми познала всичко.

В съня му. В онзи сън, в който Кремена-Цирцея го заварваше гол пред портретуващия го Андрей-Гитон. Един хванат натясно портретист. И една уверена предсказателка, която си бе поискала... круша. "Откъсни ми една круша, Енколпий... една круша в знак на сладкото ни като плод приятелство."

- Аз още не съм ти казала нищо, Тео.

- Какво има да ми казваш?

- Кметът на Горна Лисица... Днес идва да те търси в църквата. Дебелият кмет на Горна Лисица се довлече пеш чак до "Свети Спас" да говори с теб.

- За какво съм му притрябвал? Аз си тръгвам за Италия.

- Не бързай.

- Какво има? Какво криете от мен?

- Не го крием. Чудим се как да ти го кажем. Пък и ти изведнъж стана потаен. Изчезна. Проблеми с жена си ли имаш, кажи де, не ме лъжи.

Тя не помнеше, че му се е явила насън. Истинската Кремена не беше прорицателката с ироничния глас и златотканата дреха. Тя не помнеше нищо. Нищо, нищо!

- Което беше, вече мина, - прекъсна я сухо Стефан. – Кажи какво иска кмета от мен.

- Църква, Тео. Кметът иска да проектираш църква.

Стефан примигна.

- Какво каза?

- Нова църква. Избрал е даже мястото.

- Вие не сте добре! Вие сте откачили! Кой архитект проектира нови църкви?!

- Този, който дава парите си за реставрацията на стари такива.

Стефан застина.

- Истински християнин като теб, Тео, - добави тихо Кремена.

Аз не съм християнин, искаше му се да крещи. Аз съм езичник, трошаха се безмълвно чаши, бутилки и прозорци. Иззад уличната крушка надникна и луната – половинка, но засмяна като резен жълта диня.

- Тук е доста тъмно, - изохка той.

- Остави, - хвана го тя отново за ръката. – Нали ще се съгласиш?

- Кремена, аз не мога да проектирам църкви. Модерна православна църква, искам да кажа. Мога... мога да направя банка, търговски комплекс, училище, еднофамилно жилище, арт център, пристанищно хале, дори летище. Но църква... съвременна църква... Не, това е...

И той разпери драматично ръце.

Зад гърба му се заливаше от смях един въображаем Лино.

“Как се набутах само”, упрекуваше се Стефан. “Пълен глупак! Заради някакъв севастократор! Сега и мен направиха светец! Турнаха ми ореола върху посивялата от мъдрост глава и ме наръсиха със светена вода. И откъде се взе тази боготворяща ме Кремена! Тео... християнина... дарителя... Уф!”

- Помниш ли онзи разговор за симетрията в архитектурата? – не се предаваше тя. – Помниш ли какво ми каза тогава? Сградите са като хората. Всяко време има своите хора и своите сгради.

- Изобщо не съм казвал такова нещо! – изпротестира Стефан.

- Симетрията има разни измерения. Внушава различни чувства. Вила Ротонда е гола, копривщенската къща – облечена. Защото зад тях стоят епохи с различни идеали. В Италия - ренесансови, в България – възрожденски. Тео, никога не бях чувала по-елегантна теория върху определен парадокс в изкуството.

- Фойерверк, - сви презрително устни Стефан.

- Недей да скромничиш. Аз се разрових. Намерих нещо интересно и искам да го споделя с теб. Чувал си за архитекта Норман Фостър.

- Британеца, който взе преди няколко години Прицкър за архитектура.

- Той е построил арт център в съседство с римски храм в Ним, Южна Франция. До Мезон Каре се появява Каре д'Арт. Искаш ли да ти покажа снимката? Светни лампата, ако обичаш.

- Давай на тъмно, знам за какво говориш.

За какво изобщо му говореше тази смугла, ухаеща на праскова жена? Как един архитект е разрешил дилемата да вдигне модерен храм на изкуството до античен храм на боговете. Без да бъде заплашван от него – това беше ключовата дума, която Кремена повтори няколко пъти. Защото античният храм изглеждал заплашително с тежките си коринтски колони и стените си от четвъртити каменни блокове. До него някак естествено се пръкнало кристално творение с тънки като крака на луноход метални колони. До Голиат застанал Давид. И станало чудо. Двете сгради засвирили в архитектурен дует. Подали си ръце през вековете. Допълнили се взаимно. Античният храм тежал върху земята, арт центърът висял над нея. Храмът поглъщал светлината, арт центърът я отразявал. Първият приличал на древен философ, комуто било известно всичко, вторият – на шоу звезда, която била известна на всички.

Кремена говореше. Вдъхновяваше се. Същият принцип можел да се приложи и в църковната архитектура. Сградата хем да запази вътрешната си симетрия, хем да е симетрична на посестримите си от други епохи. Стефан не я слушаше. Той се бе втренчил в наболите под блузата ѝ, щръкнали от архитектурен патос гръдни зърна, които луната и уличната лампа осветяваха в коварен дует. Деколтетото ѝ се бе разтворило и той, хванал я за ръката и надигнал се полека на стола, надничаше напрегнато в него. Обаче нищо не се виждаше. Един аромат долиташе само. На праскова.

- Симетрията е история, - прекъсна я дрезгаво Стефан. - Отива си заедно с религията. Новото езичество в Европа идва с асиметричната си архитектура.

Не, той не бил прав. Религията щяла да властва до края на света. Заедно със симетрията на култовите си сгради. Защото мистичното чувство за божествено идвало именно от пропорцията и симетрията на култовата сграда.

- Много приказваш тази вечер.

- Тео, само доразвивам идеите ти. Те са толкова ефективни. Толкова балансиранни. Отразили светогледа ти на християнин и архитект едновременно...

- Искам да се съблечеш.

Кремена зина.

- Нали съм бил поклонник на симетрията. Обичал съм пропорцията и баланса. Е, ти си ме виждала гол, а аз тебе не. Съблечи се.

- Тео...

- Една нудистка не бива да се срамува от голотата си.
Кремена мълчеше смаяно.

- Хайде, хайде, - изръкопляска си наум Стефан, - искам да видя как скритата зад дуварите копривщенска къща ще се превърне във вила Ротонда.

Тя въздъхна. Започна да откопчава шнолата си. Бавно, много бавно. Косите ѝ нападаха по раменете. Пълни рамене, преливащи в ръце на барокова Венера, следеше напрегнато Стефан как роклята се свлича изпод пръстите ѝ. Сутиен от сатен, бикини на ситни, едва забелязващи се в сумрака цветчета. Щрак – и сърцето му спря да бие, след което задумка като великденска камбана. Пред очите му се разляха едни едри, мургави гърди, които се повдигаха свенливо. Вълнуващо свенливо, развълнува се той. Зрели кехлибарени гърди, зрели като... круши. Хубави и сочни есенни круши. Под тях корем – отпуснат от раждането, белязан с лъскавите ивици на минала бременност като нарязана с ножче динена кора. Стефан се сепна – защо женското тяло извикваше винаги плодни асоциации? А мъжкото обратно – зеленчукови. И пак наум му дойде вездесъщия Петроний – “този хлъзгав кочан зеле”. Който – о, чудеса! – вече не беше презрян “мак на увехнала дръжка”, а наточена “бойна брадва”, която Енколпий беше готов да грабне и да се впусне в любовно сражение.

- Тео, помниш ли, – обади се Кремена, - помниш ли, когато ми каза, че не можеш да ми бъдеш дори любовник?

Да, той помнеше. Той помнеше как бе пожелал Кремена, а бе получил Андрей. Както и обратното – тръгнал тази нощ за Андрей, бе свършил изненадващо в Кремена. И между тези две любовни реципрочности лежеше времето на най-нелюбовната му мизерия. На най-горчивата му мъка. Времето, в което той, разпънат като безполов Христос на кръста, бе на път да накара Соня да зачене непорочно.

- Защо да не мога да ти бъда любовник, а? Къде е пречката да ти бъда любовник? Който ме е пожелавал, винаги ме е имал, - мърмореше Стефан и потъваше все по-дълбоко и по-дълбоко. Всъщност това не беше потъване, а изкачване – бясно изкачване на бегом към пещерите над пролома. Нагоре, нагоре, нагоре – и Стефан замря, за да пропадне в дерето на реката бавно и плавно.

В най-симетричната и сладка парабола.

* “Добър ден, госпожо” (ит.)

** “Добър ден” (ит.)

* “Къде е Стефано?” (ит.)

** “Да вървим” (ит.)

*** “Тук съм” (ит.)